

Sosiaalipedagogiikka sosiaalisen nuoriso- ja perhetyön kehyksenä Porissa

Tuija Eskelinen

Yhteiskunnallinen murros ja elämä porilaisessa lähiössä

Kulunut vuosikymmen muutti suomalaista yhteiskuntaa enemmän kuin ennalta osattiin arvioida. Yhteiskunnan nopea rakenteellinen muuttuminen työmarkkinoilla, perheiden rakenteissa ja arvoissa on kasvattanut ongelmia perheisiin. Perinteinen ajattelu toivon periaatteesta, jossa nuorten elinolosuhteet ovat tulevaisuudessa paremmat kuin heidän vanhempiansa tai yhteiskuntien uusiutumiseen perustunut sukupolvien vaihtuminen on murtumassa ja tuo yhteiskunnalliseen kehitykseen epävakautta ja turvattomuutta.

Siitä huolimatta, että suurin osa nuorista voi edelleen hyvin, on nuorten pahoinvointi lisääntynyt. Yhteiskuntaa leimannut epävarmuus ja turvattomuus luovat uhkakuvia nuorten ja perheiden elämään ja tulevaisuuteen. Hankalasti puuttuvien sosiaalisten ongelmien määrä, siis ongelmien, joiden alkaminen ja päättymisen ei ole erotettavissa

toisistaan, on kasvussa. Näitä ongelmia ovat mm. perheväkivalta ja vakava päihteiden käyttö.

Yhteiskunnan muuttunut tilanne toi esiin Porin Pormestarinluodon diakoniatyössä uusia tarpeita. Diakoniatyöntekijän keinottomuus auttaa apua hakemaan tulleita perheitä pakotti etsimään uudenlaisia keinoja ongelmien ratkaisemiseen. Uusia keinoja etsittiin sosiaalipedagogisesta teoriapohjasta. Koulutukseen hakeutumisen ja työn uudelleen järjestämisen seurauksena syntyi ITU- eli itsenäistymisen tuki projekti. ITU-projekti oli yksi Kirkon Riemuvuoden erityismääräraha-hankkeista. Projekti toteutettiin Porin Pormestarinluodossa sosiaalipedagogisella viitekehyksellä moniammatillisena yhteistyönä vuosina 2001–2002. Projektityöllä tavoiteltiin yläasteikäisiä ja sitä vanhempia nuoria sekä heidän perheitään. ITU-projektin tavoitteena oli hyvinvoinnin tukeminen osallisuutta edistämällä ja arkielämää tukemalla.

ITU-projekti toi näkyväksi nuorten ja perheiden tuen tarvetta. Kokemus osoitti, että nuori ja perhe jää usein yksin ja eristyneeksi ratkoessaan arjen pulmia. Palvelujärjestelmä on pirstaleinen eikä perhe löydä tarvitsemaansa tukipalvelua olemassa olevasta järjestelmästä tai löytää sen ”liian” myöhään, jolloin varhainen puuttuminen pulmiin käy mahdottomaksi. Toisaalta olemassa olevien palvelujärjestelmien keinoin ei pystytä vastaamaan riittäväällä tavalla siihen tuen tarpeeseen, joka yläasteikäisillä nuorilla ja heidän vanhemmillaan on. Keskeiseksi palvelujärjestelmän ulkopuolelle jääneeksi ryhmäksi nähtiin ITU-projektissa 14–17-vuotiaat nuoret ja heidän perheensä.

ITU-projektille haettiin lisäresurssia Kelan nuorten kuntoutuskokeilun kautta. Itua elämään -hanke käynnistyi maaliskuussa 2002 Porin Pormestarinluodon alueella. Hanke on kaksivuotinen. Nuorten kuntoutuskokeilun tavoitteena on kiinnittää erityistä huomiota niihin 15–17-vuotiaisiin nuoriin, joilla on heikko koulumenestys, jotka ovat vaarassa keskeyttää peruskoulun tai ovat sen jo keskeyttäneet. Lisäksi huomiota kiinnitetään niihin nuoriin, joilla on uhkaa keskeyttää jatko-opinnot tai jotka ovat keskeyttäneet opintonsa tai ovat muuten vaarassa jäädä jonkin inhimillisen elämänalueen ulkopuolelle. Lisäksi Itua elämään -hankkeella tavoitellaan ammatillisten toimintamallien kehittämistä nuorten

kuntoutukseen, toimivien yhteistyömallien luomista eri toimijoiden välille sekä yhteiskunnan rakenteisiin vaikuttamista. Erityisen merkittäväksi on nähty yhteiskunnan rakenteisiin vaikuttaminen lainsäädännöllisten epäkohtien esille tuomisen kautta.

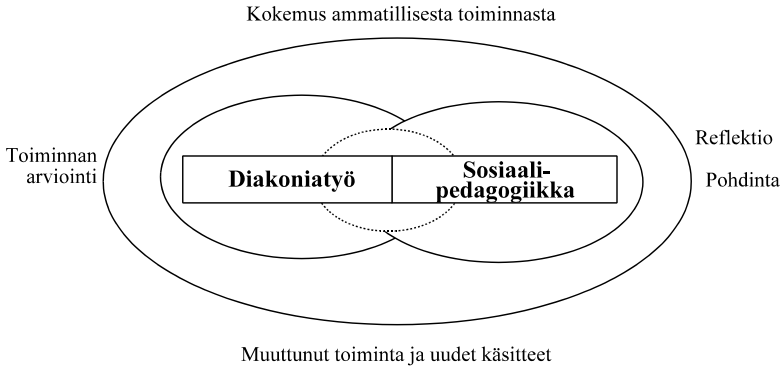
Sosiaalipedagogiikka Itua elämään -hankkeessa

Olessani asiantuntijavaihdossa Diakonia-ammattikorkeakoulun Porin yksikössä vuonna 2000, sain kymmenen työvuoden jälkeen mahdollisuuden tutustua teoreettiseen opiskeluun ja pohdintaan ammattikorkeakoulussa. Käytännön työelämässä irtiotto teoreettiseen pohdiskeluun tuntui kaukaiselta eikä itse asiassa edes työkiireiden keskellä innostanut. Antaessani haastattelua Turun arkkhiippakunnan julkaisemaan Oliivipuu-lehteen oivalsin toimittajan kysyessä teorian ja käytännön välisestä suhteesta, miten kaukana ne todellisuudessa käytännön työelämässä ovat toisistaan. Vaikka olin ymmärtänyt teoreettisen opiskelun ja pohdiskelun tärkeyden, en kuitenkaan ollut oivaltanut sen käyttömahdollisuuksien ydintä; teoriaa voi ja kannattaa käyttää arki työssä!

Sosiaalipedagoginen teoria tuli tutuksi sosionomi (AMK) -opintojeni kautta Satakunnan ammattikorkeakoulussa. Sosiaalipedagogiikan ja diakonian yhdistämisajatus viehätti. Lähestymistapojen yhtäläisyys ja toisaalta erillisyys haastoi kokeilemaan teorian ja käytännön yhteensovittamista. Samoilta juurilta Saksassa syntyneet, usein kiistanalaisiksi koetut, paikkaansa etsivät, moniulotteiset teoriat kohtasivat käytännön työelämässä ITU- ja Itua elämään -hankkeiden kautta. Hankkeissa yhdistettiin diakoniatyön käytäntö sosiaalipedagogiseen ajatteluun. Käytännön toimintamalli rakentuu projektissa muotoutuvan synteessin kautta.

Projektin toimintaperiaatteet yhdistyvät toteutettavaan käyttöteoriaan reflektiivisen pohdinnan ja ammatillisen uudistumisen kautta. Toimintaperiaatteisiin on yhdistetty diakoniatyön parhaat käytännöt ja vah-

va ammatillinen reflektio. Tämä malli yhdistyy prosessimalliksi, jota alla oleva kuvio havainnollistaa.

Kuvio 1. ITU ja Itua elämään -projektien käyttöteoria

Sosiaalipedagoginen ajattelu ja toiminta syntyi vastaukseksi teollistumisen ja kaupungistumisen aiheuttamaan yhteiskunnalliseen murrokseen lievittämään ja ehkäisemään sosiaalisia ongelmia ja huono-osaisuutta. Uskomus sosiaalipedagogisen toiminnan ja ajattelun mahdollisuuksien hyödyntämiseen myös ns. tieto- ja informaatioyhteiskunnan murroksessa innoitti käytännön työelämän kehittämiseen sosiaalipedagogisen teorian avulla. Sosiaalipedagogisen teoria tarjosi uudenlaisia ratkaisumalleja diakoniatyössä esiin nousseisiin uudenlaisiin ja monisyisiin ongelmiin.

Sosiaalipedagogiikka ja syrjäytyminen

Itua elämään -hankkeella pyritään ehkäisemään syrjäytymistä. Syrjäytyminen on laaja ja moniulotteinen ilmiö. Käsitteenä syrjäytyminen on uusi ja vaikeasti määriteltävä. Määrittelyt ovat riippuvaisia tulkitsijasta ja siten muuttuvia. Syrjäytymisellä käsitteenä on negatiivinen ja leimaava luonne.

Itua elämään -hankkeessa syrjäytymiseen johtaneita tekijöitä tarkasteltiin pitkällä aikavälillä syntyneinä monisyisinä prosesseina. Yhteiseksi nimittäjäksi syrjäytymisessä nähtiin yksilön tai ryhmän (perheen) yksin jääminen. Kysymys ei siis ollut elämäntapavalinnasta, omasta halusta tai sattumasta. Kysymys oli pikemminkin yksilön ja yhteiskunnan välisestä kriisistä, hallitsemattomista ongelmista, ongelmien kasvautumisesta ja näköalattomuudesta. Kysymys oli nuoren tai perheen elämäntilanteesta tapahtuneesta negatiivisesta muutoksesta tai muutoksen jälkeisestä tilasta, jota leimasi elämän hallinnan tunteen kadottaminen.

Murrosvaiheessa sosiaaliseen hätään ja elämänhallinnan kysymyksiin pyrittiin vastaamaan pedagogisin keinoin – inhimillistä kasvua ja oppimista koskevinä kysymyksinä. Sosiaalipedagoginen ajattelu antoi työlle mahdollisuuden etsiä syrjäytymiseen toiminnallisia ratkaisuja. Käytännössä tämä tarkoittaa sekä nuorten auttamista että olosuhteiden korjaamista pedagogisin keinoin. Työssä korostuu osallistaminen ja yhteisöllisyys.

Sosiaalipedagogisesta teoriasta käytäntöön

Itua elämään -hankkeella on erilaisia toimintatapoja nuorten ja perheiden tukemiseen. Keskeiset toimintamuodot ovat perhetapaamiset, verstaistukeen perustuva ryhmätoiminta sekä nuoren ja perheen lähiyhteisöön suuntautunut yhteisöllinen toiminta. Lisäksi hankkeelle on määriteltä joitakin keskeisiä toimintaperiaatteita, jotka ohjaavat työtä. Periaatteita ovat mm. tavoitettavuus, osallistujalähtöisyys ja -keskeisyys, vapaaehtoisuus sekä vuorovaikutuksellisuus.

Elämänhallinnan keskiössä Itua elämään -hankkeessa oli koulunkäynti ja sen tukeminen. Toiminta sai yhdeksi muodokseen läksypiiriin. Läksypiiriin kutsuttiin mukaan niitä nuoria, joilla oli ”nelosuhkia”, jotka olivat vaarassa saada ehdot tai joilla oli uhkaa siitä, että peruskoulun päästötodistus jää saamatta. Läksypiiri kokoontui kaksi kertaa viikossa kaksi tuntia kerrallaan. Kokoontumisissa vaihdettiin kuulumisia, tehtiin

läksyjä sekä valmistettiin välipala. Toiminnalla saatiin läksyjen teon lisäksi kokemuksia sopimuksen teosta ja arjessa tarvittavista taidoista kuiten ruuanlaitosta ja siivouksesta. Kokemukset toiminnasta olivat rohkeasevia. Nuoret onnistuivat korottamaan arvosanojaan ja saamaan onnistumisen kokemuksia. Kokemuksia siitä, että joku aikuinen välittää, on aidosti läsnä ja tavoiteltavissa. Yksi ei voi auttaa kaikkia mutta kaikki voivat auttaa yhtä on mottona läksypiiritoiminnassa.

Lähteet

- Hämäläinen, J.* 1999. Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Kuopion yliopisto. Koulutus- ja kehittämiskeskus. Opetusjulkaisuja 1/1999. Kuopio.
- Hämäläinen, J. & Kurki, L.* 1997. Sosiaalipedagogiikka. Porvoo: WSOY.
- Karvinen, S.* 1996. Sosiaalityön ammatillisuus modernista professionaalisuudesta reflektiiviseen asiantuntijuuteen. Kuopion yliopiston julkaisuja E. Yhteiskuntatieteet 34. Kuopio.
- Lämsä, A.* 1999. Nuorten elämänpiirit syrjäytymisen ja selviytymisen näyttämönä. Teoksessa M. Kuorelahti & R. Viitanen (toim.) Holtittomasta hoidilusta hallittuun harhailuun. – Nuorten syrjäytymisen riskit ja selviytymisen keinot. Helsingin opetusministeriö. Nuorisoasiain neuvottelukunta: MLL, 49–59.
- Ranne, K.* 2002. Sosiaalipedagogiikan ydintä etsimässä. Sosiaalipedagogiikka suomalaisten ja ruotsalaisten asiantuntijahaastattelujen sekä dokumenttien valossa. Turun yliopiston julkaisuja. Sarja C. Osa 189. Turku.
- Suikkanen, A.* 13.11.2002. Kelan nuorten kuntoutuskokeilun koulutusseminääri. Luento. Oulu.